

Rigó Balázs*

Kapcsolódások

Jog, néprajz és történelem

1. Bevezetés

2024. április 18-án az Eötvös Collegium *Tudományos Est* programjának során következő alkalmán a jogtörténeti kutatások és azok interdiszciplináris jellege került a középpontba. A rendezvényen részt vett Bognár Szabina (HUN-REN BTK, a PTE KPVK Szociális Tanulmányok Tanszék adjunktusa és a Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport titkára), Oborni Teréz (a HUN-REN BTK TTI osztályvezetője, az ELTE BTK Történelem Segédtudományai Tanszék docense és *Az Erdélyi Fejedelemség kormányzat- és jogtörténetének forrásai* NFKI K kutatócsoport vezetője), Rác Balázs Viktor (HUN-REN BTK TTI tudományos segédmunkatársa, ELTE BTK Történelem Segédtudományai Tanszék tanársegédje) és Heil Kristóf Mihály (ELTE ÁJK Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék tanársegédje, a Rendszer-váltás Történetét Kutató Intézet operatív igazgatója és a Magyar Jogtörténeti Egyesület elnöke és a HUN-REN-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport tudományos segédmunkatársa).

A beszélgetést Szeibert-Erdős András a Collegium senior hallgatója, történész doktorandusz moderálta. Miután köszöntötte a meghívottakat és a megjelent érdeklődőket – a téma közepébe vágva –, felhívta a figyelmet arra, hogy hány és hány tudományterület képviselői kerülnek szembe újra és újra jogtörténeti tudományos kérdésekkel. Saját kutatásaival, a Tanácsköztársaság népbírói pereivel kívánta érzékelteni, hogy a bírósági eljárások társadalom- és politikatörténeti vetületének vizsgálatával a történész a jogtörténet eredményeihez több ponton hozzájárulhat.¹ Szeibert-Erdős a meghívottakhoz fordulva kérte, hogy mutassák be kutatóhelyüket és a saját munkájukat, valamint annak jogtörténeti aspektusait.

Bognár Szabina miután felidézte, hogy jogi és szociológiai végzettséggel és néprajztudományi doktori képzéssel hogyan került a Tárkány-Szücs Ernő nevét viselő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport tagjai közé, bemutatta a több mint egy évtizede (2011-ben)

alapított társaságot, amelynek küldetésnyilatkozatában az alábbi olvashatjuk: „Az egyetemközi kutatócsoport feladatának tekinti a jogi kultúrtörténet és a jogi néprajz kutatásával akár fő, akár kapcsolt kutatási területként foglalkozó egyetemi oktatók, tudományos kutatók, gyakorló szakemberek összefogását, a kapcsolódó tudományterületeken meglévő szellemi erőforrások egyesítését az interdiszciplinaritás alapjain a tudományterületek szinergiája jegyében a tudományterület fejlesztése, a színvonalas oktató-előadói tevékenység és a kutatómunka hatékonyabbulásának elősegítése érdekében.”² Bognár a tudományos közösség névadójáról és az ő tudományos hagyatékáról, valamint a kutatócsoport kiemelkedő alapítójáról folytatta az első kérdésre adott választ.³

Őt követően, a szót Oborni Teréz vette át, hangsúlyozta, hogy „ők [Rác Balázs Viktorral] a történeti megközelítésmódot képviselik” az asztalnál, bár hozzátette, hogy a Bölcsészettudományi Karon a történelem–levéltár szak kormányzattörténet kurzusán jogtörténeti alapokat is oktatnak a klasszikus jogtörténeti tankönyvekre hivatkozva.⁴ Majd Oborni is rátért az általa vezetett kutatóhely bemutatására. Céljuk – nem jogtörténeti eszközkészlettel – olyan 16–17. századi források bemutatása (felkutatása, lefordítása, közzététele), amelyek korábban kívül estek a történet- és jogtörténet-tudomány vizsgálatán.⁵

Majd Rác Balázs Viktor és Oborni Teréz, munkamódszerüket bemutató, egy, a *Hármaskönyv* latin nyelvű, kétszáz oldalas kiegészítését vetítették ki. Számos szócikket ismertettek, amelyek fordítását végzik.

Ezt folytatva, Rác Balázs Viktor saját kutatását és már publikált forrásközlését ismertette,⁶ amely a sepsiszéki cirkulási jegyzőkönyvek peres jegyzőkönyveit mutatta be. A bemutatott jegyzőkönyvek és eltartási szerződések a szokás törvényrontó erejét erősítették meg Rác véleménye szerint.⁷

Az Erdély jogtörténeti forrásbázisának sokszínűségét szemléltető percek után Heil Kristóf Mihály bemutatkozását az általa 2022-ben alapított Magyar Jogtörténeti Egyesület (Hajnik Imre Kör) ismertetésével kezdte. Elmondta, hogy azzal a szándékkal kereste fel az ország különböző műhelyeiben (egyetemein) pallérozó ifjú jogtörténészeket, hogy lehetőséget teremtsen számukra a szakmai és személyes bemutatkozásra. Első lépés egy tudományos seregszemle céljával tartott konferencia volt az MTA Jogtörténeti Albizottság és a HUN-REN-ELTE (akkor még MTA-ELTE) Jogtörténeti Kutatócsoport szervezésében és a Nemzeti Közzolgálati Egyetem, illetve a Batthyány Lajos Alapítvány támogatásával, 2022. június 17-én, a Magyar Tudományos Akadémia Nagytermében.

Majd 2022 telén megalakult az egyesület több mint egy tucat fiatal doktorandusz közös elhatározásából, amelynek magja – az alapító okiratot idézve – „a jogtörténettel foglalkozó fiatal kutatók összefogása, közös kutatói munka lehetőségének támogatása, ezáltal segítve a jövő jogtörténész generációjának szakmai fejlődését, a jogtörténettel foglalkozó fiatal kutatók számára lehetőséget biztosítani újszerű tudományos eredményeik bemutatására, publikálására és azok megvitatására, a jogtörténet módszertanának terjesztése, elfogadtatása és népszerűsítése, szakmai

* Rigó Balázs PhD adjunktus, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Római Jogi és Összehasonlító Jogtörténeti Tanszék, ORCID: 0000-0003-0112-9546

kapcsolat kiépítése és ápolása a történettudomány és a társtudományok képviselőivel, valamint intézményekkel”. Heil hozzátette, hogy *Az országbírói bíraskodástól a koncepciós perekig. Szemelvények egy új jogtörténetész generáció kutatásaiból* címmel már megjelent az – az egyre bővülő tagsággal rendelkező – egyesület első tanulmánykötete is.⁸

A társaságról szóló prológusát követően Heil saját kutatásának bemutatásával összekötve reagált a korábban elhangzottakra. A fiatal jogtörténetész témája a magyar – Kecskeméti Károly történész fogalmával élve – reformtervezetek korának kodifikációs kísérletei: az 1790 és 1840-es évek közötti országos és törvényhatósági rendszeres bizottságok munkálatai, más néven az operátumok. Heil elmondta, hogy Oborniékhoz hasonlóan ő is egy kevésbé feldolgozott és csak nagy vonalakban ismert forrásbázissal dolgozik. Hozzáteve, hogy tavaly jelent meg a témában egy általa szerkesztett kötet, amely – újfent visszautalva a korábbiakra – remek példája a történetész–jogtörténetész együttműködésnek.⁹

A jogtörténetész forrásközlésekre reagálva elmondta, hogy a HUN-REN–ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport az elmúlt években több ilyen jellegű művet is kiadott a *Jogtörténeti Értekezések* sorozatában, hozzátéve, hogy jó lenne még több és több hasonlót látni a könyvesboltok polcain.¹⁰

A következő körkérdésben az interdiszciplináris kutatások további lehetőségeiről kérdezte Szeibert-Erdős beszélgetőpartnereit, mire Oborni és Heil egyaránt a politikátörténet-centrikus vizsgálati módszerek kitágítása mellett érveltek, újabb saját példákat is hozva.

Heil például hangsúlyozta, hogy jogtörténeti kutatásai nem pusztán a kodifikáció történetét dolgozzák fel, hanem azt a polgári átalakulást megelőző fél évszázad társadalom-, gazdaság- és politikátörténeti kontextusba helyezve vizsgálja.¹¹ Bognár Szabina elmondta, hogy a „jogi néprajzosok” szeretnék kikerülni – ahogy fogalmazott – „a kis színes kategóriából”, és szeretnék tovább erősíteni a tárdiszciplinákkal való szakmai együttműködést.

Végül a résztvevők egyetértettek abban, hogy több tudományterületet lefedő kutatásokra az vállalkozhat igazán, aki mindegyik területet magas (egyetemi) szinten ismeri. Oborni Teréz hangsúlyozta, hogy nagyon fontosnak tartja, hogy olvassák egymást a jogászok, történészek, néprajzosok, politikátörténészek

stb., továbbá kiemelte, hogy ennek köszönhetően más-ként, strukturáltabban írnak, gondolkodnak.¹²

Utolsóként, a hallgatóságához intézett felhívásra a közönség soraiból érkezett, a tudományos gondolkodásra, a kutatás jövőjére és hagyományaira vonatkozó kérdéseket is megválaszolták a résztvevők.

Az NKFIH 1302/1. projekt keretében és a Kulturális és Innovációs Minisztérium UNKP-23-3 kódjával a Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alaphól finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Tudományos Est az Eötvös Collegiumban

KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉS A JOGTÖRTÉNETI KUTATÁS ÚJ ÚTJAIRÓL ÉS LEHETŐSÉGEIRŐL

Bognár Szabina
PTE KPVK - HUN-REN BTK

Heil Kristóf Mihály
ELTE ÁJK - RETÖRKI

Oborni Teréz
ELTE BTK - HUN-REN BTK

Rácz Balázs Viktor
ELTE BTK - HUN-REN BTK

Moderál: Szeibert-Erdős András
ELTE BTK TDI

ÁPRILIS 18. 18:00
EÖTVÖS COLLEGIUM (MÉNESI ÚT 11-13), TÉGÉ TEREM

Az esemény meghívója

Jegyzetek

¹ Szeibert-Erdős András kutatásai közül az alábbiakra szeretném felhívni a figyelmet: SZEIBERT-ERDŐS András: A Budapesti Forradalmi Törvényszék ítélezése politikai ügyekben. Amikor laikus bírák a kényes szavak urai. *FONS Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok* 28, 2021. 4. sz. 527–559. p.; SZEIBERT-ERDŐS András: Politikai per polgári köntösben. Károlyi Mihály vagyonának elvétele. *Politikátörténeti Intézet blogja*, 2023. február 21. <https://pti.merce.hu/2023/02/21/politikai-per-polgari-kontosben-karolyi-mihaly-vagyonanak-elvetele/>.

² L. a kutatócsoport alapító okiratát. Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport honlapja. <https://jogineprajz.abtk.hu/magunkrol/alapito-okirat>.

³ Erről bővebben l. a BOGNÁR Szabina: Ernő Tárkány Szücs's Legal Ethnographic Research and International Ethnography (1967–1994). *Acta Ethnographica Hungarica*, 2022. 1. sz. 71–85. p. DOI: <https://doi.org/10.1556/022.2022.00021>; BOGNÁR Szabina: Két jogtörténetész életmű néprajztudományi hozadékáról: Csizmadia Andor (1910–1985) és Kajtár István (1951–2019). In NAGY

- Janka Teodóra – BÉLI Gábor (szerk.): *A jog kulturális holdudvara. A magyar jogtörténet, jogi kultúrtörténet európai kontextusai.* (Jogtörténeti Értekezések 56.) Budapest, 2022. Gondolat Kiadó, 53–63. p.
- ⁴ CSIZMADIA László – KOVÁCS Kálmán – ASZTALOS László: *Magyar állam- és jogtörténet.* Budapest, 1981, Tankönyvkiadó Vállalat; MEZEY Barna (szerk.): *Magyar alkotmánytörténet.* Budapest, 2003. Osiris Kiadó; MEZEY Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet.* Budapest, 2007. Osiris Kiadó vagy újabban I. MEZEY Barna – GOSZTONYI Gergely (szerk.): *Magyar alkotmánytörténet.* Budapest, 2020. Osiris Kiadó.
- ⁵ Oborni Teréztől I. OBORNI Teréz: *Erdély aranykora. Fejedelmek tündérbertje.* Budapest, 2021. Rubicon Intézet; OBORNI Teréz: *Erdélyi országgyűlések a 16–17. században.* Budapest, 2018. Országgház Könyvkiadó; OBORNI Teréz: *Erdély pénzügyei I. Ferdinánd uralma alatt 1552–1556.* Budapest, 2002. Szentpétery Imre Történettudományi Alapítvány.
- ⁶ RÁCZ Balázs Viktor (Forráskiadás készítője): *Sepsiszéki cirkálási jegyzőkönyvek, 1679–1701.* Budapest, 2023. Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet.
- ⁷ Az előadótól I. még RÁCZ Balázs Viktor: Kísérlet egy speciális végrendeleti rendelkezés értelmezésére a kora újkori erdélyi végrendeletek alapján. In NAGY Janka Teodóra – BOGNÁR Szabina – SZABÓ Ernő (szerk.): *Élő jogszokások. Jogi néprajzi, jogtörténeti és jogi kultúrtörténeti tanulmányok.* Szekszárd, 2023. Pécsi Tudományegyetem, 245–260. p. DOI: <https://doi.org/10.15170/JKJNK11-KPVK-2023-20>; RÁCZ Balázs Viktor: Székelyföldi adalékok a zálogolás jogintézményének történetéhez. *ACTA SICULICA: A Székely Nemzeti Múzeum Évkönyve*, 2023. 123–132. p.
- ⁸ HEIL Kristóf Mihály (szerk.): *Az országbírói bíraskodástól a koncepciók pereikig. Szemelvények egy új jogtörténész generáció kutatásából.* Budapest, 2024. Ludovika Egyetemi Kiadó.
- ⁹ HEIL Kristóf Mihály (szerk.): *A magyar liberalizmus gyökerei és a rendszeres bizottsági munkálatok. Adalékok az operátumok történetéhez.* (Jogtörténeti Értekezések 62.) Budapest, 2023. Gondolat Kiadó.
- ¹⁰ LÁSZLÓ Balázs: *Az 1811. évi erdélyi büntetőkódex-javaslat.* (Jogtörténeti Értekezések 55.) Budapest, 2022. Gondolat Kiadó; CIEGER András – MATOLCSI Réka (sajtó alá rendezte): Horváth Boldizsár: *Emléktöredékek köz- és magánéletéből.* (Jogtörténeti Értekezések 52.) Budapest, 2021. Gondolat Kiadó; BLAZOVICH László (közreadja): Raymundus Parthenopeis: *A törvények rövid, könnyű és hasznos foglalata.* (Jogtörténeti Értekezések 49.) Budapest, 2021. Gondolat Kiadó.
- ¹¹ L. az előadótól HEIL Kristóf Mihály: Strafrechtliche Kommissions-tätigkeiten im Lande und im Komitat (1791–1832). *Journal on European History of Law*, 2023. 1. sz. 134–140. p.; HEIL Kristóf Mihály: „Embernek születünk, polgárnak neveltetünk.” Nógrád vármegye észrevételei a közoktatás és a magyar nyelv ügyében (1831–32). In NAGY Noémi (szerk.): *Nemzetiségi-nyelvi szuverenitás a hosszú 19. században.* (Jogtörténeti Értekezések 46.) Budapest, 2020. Gondolat Kiadó, 99–117. p.; HEIL Kristóf Mihály: The Transition from a Feudal Society to a Social Structure based upon Civil Rights in Hungary with Particular Regard to Preparatory Draft Law. In TAUCHEN Jaromir – KOLUMBER David (szerk.): *Edge of Tomorrow: The Next Generation of Legal Historians and Romanist.* Brno, 2022. Masaryk University Press, 119–140. p. DOI: <https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.P280-0156-2022-8>.
- ¹² Jogtörténeti kutatások eredményeit I. még a *Jogtörténeti Szemle* számaiban. Az 1986-ban indult tudományos folyóirat repertóriumát I. a *Jogtörténeti Szemle*, 2010-es Különszámaiban Mezey Barna, Gosztonyi Gergely, Élesztős László, illetve a 2022-es Különszámban Heil Kristóf Mihály szerkesztésében.

